

☞...ja muut näppylät

käyttöliittymän tekstit esperantoksi

aütoro Juha Metsäkallas · publikigita 2019-12-16

Käyttöliittymällä tarkoitetaan laitteen, ohjelmiston tai minkä tahansa tuotteen osaa, jonka kautta käyttäjä käyttää tuotetta. Toinen puoli jotain laitetta tai tuotetta on sen toiminnallisuus eli mitä laite, tuote tekee. Nämä ovat erillisiä suunnitteluprosesseja, vaikka luonnollisesti nämä liittyvät toisiinsa.

Käyttöliittymä ei ole sama asia kuin ulkoasu, joka rajataan usein sisältämään vain muodot, värit ja mahdollisesti erilaisten ohjaimien sijoittelu. Hyvän käyttöliittymän suunnittelussa täytyy ottaa huomioon esim. käyttäjien kätisyys, koulutus- ja kulttuuritausta ym. eli ulkoasun suunnittelu on vain osa käyttöliittymän suunnittelua.

Esimerkki: Lääkefirma on testannut uuden lääkeaineen (tuotesuunnittelu). Lääkkeen käyttöliittymäksi eli tavaksi annostella valitaan sumute. Käyttöliittymän suunnitteluun kuuluu myös sumutteen annostelevan painikkeen suunnittelu. Ulkoasu koostuu sumutepakkauksen koosta, muodosta, väristä ym.

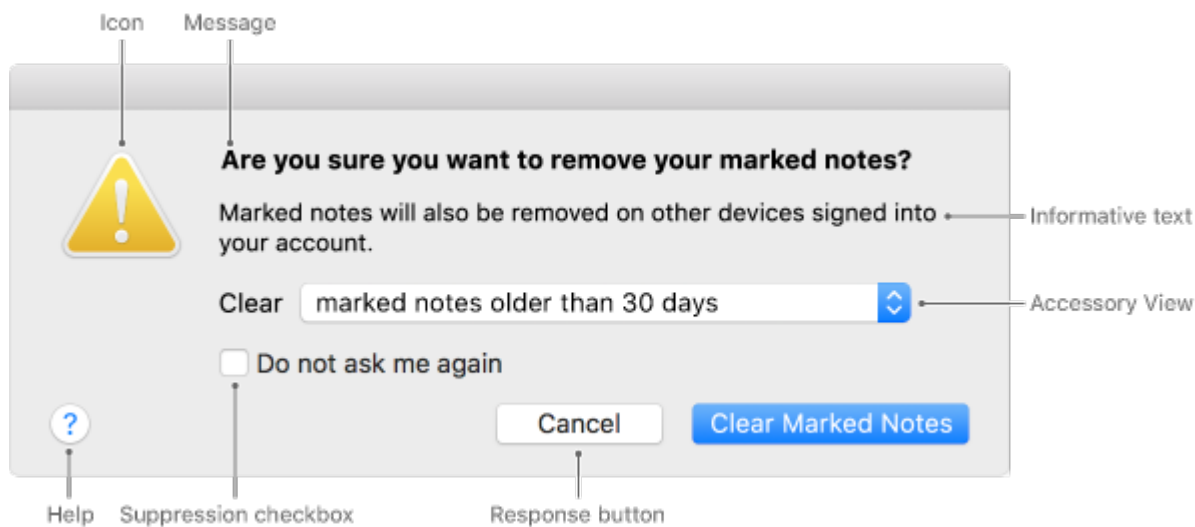
Toisaalta käyttöliittymän suunnitteluun ei yleensä lasketa kuuluvaksi muiden kuin ihmisiä varten tarkoitettujen rajapintojen suunnittelu. Esimerkiksi webbisivun käyttöliittymän suunnitteluun ei lasketa sivun suunnittelemista siten, että ruudunlukuohjelma pystyy lukemaan sisällön. Se on käytettävyyssuunnittelun tehtävä.

Keskeinen osa käyttöliittymän suunnittelua on alan standardien ja vakiintuneiden käytäntöjen noudattaminen. Kuvittele, jos jokaisessa erimerkkisessä tai peräti -mallisessa autossa kaasujarru- ja kytkinpolkimien sijoittelu vaihtelisi.

Tietokone- ja kännykköohjelmistoista puhuttaessa avainasemassa ovat alustavalmistajien suosituksukset. Esim. Applen *Human Interface Guidelines* (HIG) on niin tiukka kokoelma käyttöliittymään liittyviä sääntöjä, että niistä poikkeavaa sovellusta ei käytännössä saa myyntiin Applen sovelluskauppoihin. Vaikka tuo joidenkin korvissa saattaa kuulostaa liian rajoittavalta, loppujen lopuksi kyseessä on käyttäjien vinkkelistä erinomainen asia: tietyt näppäinkomennot

toimivat **aina** samoin **kaikissa** sovelluksissa jne.¹ Microsoftilla ei ole ihan vastaavaa säädös-kokoelmaa vaan löyhempi **nippu suosituksia**, mistä syystä käyttöliittymät vaihtelevat enemmän Microsoft Windows -käyttäjärjestelmän sovellusten kesken².

Applen ja Microsoftin suosituksissa on eroja, joiden seurauksena tavallinen käyttäjä on ainakin aluksi eksyksissä, jos eteen tulee toisen järjestelmän laite. Tunnetuin ero lienee painikkeiden sijoittelu ja niissä näytettävä teksti. Otetaan esimerkki: käyttäjältä pyydetään vahvistusta merkittyjen viestien poistamiseksi. Applen mukaan tällöin painikkeet sijoitetaan dialogiksi kutsutun lomakkeen alareunaan oikeaan reunaan tasaten siten, että merkitsevin painike on oikeanpuoleisin, ja painikkeiden tekstit sisältävät komennon ("Haluatko varmasti poistaa merkityt viestit?" → "Poista merkityt").

Varoitusdialogi Applen HIG:n mukaan

Microsoftin mukaan painikkeet sijoitetaan dialogin alareunaan keskittäen siten, että merkitsevin painike on vasemmanpuoleisin, ja painikkeiden tekstit vastaavat esitettyyn kysymykseen ("Haluatko varmasti poistaa merkityt viestit?" → "OK").

Kotoistettaessa täytyy siis ottaa huomioon edellä mainitut alustavalmistajan suositukset sekä "alan standardien ja vakiintuneiden käytäntöjen noudattaminen". Mitä tuolla jälkimmäisellä tarkoitetaan, vaihtelee mm. kielittäin ja kulttuureittain. Suomeksi ohjelmia käskytetään ("Luo uusi", "Leikkaa", "Poista" jne.). Ruotsiksi käytetään sekamuotoja, joissa on sekä substantivisia ilmaisuja ("Nytt dokument") että infinitiivimuotoisia verbejä ("Klippa", "Ta bort/Radera"). Englanniksi asiaa ei varmaan ole edes ajateltu, koska englannin verbien käskymuodot eivät poikkea infinitiivistä.

☞☞ Mikä on tilanne Esperantujossa?

Mitä nuo alan standardit ja vakiintuneet käytännöt ovat Esperantujossa? Oikean **päivämäärän** ja **kellonajan** esitystavan valinnan pitäisi olla triviaalia, mutta entäs valikoiden ja painikkeiden tekstit. Miten ne kuuluu kirjoittaa esperantoksi? Onko edes olemassa jotain vakiintunutta käytäntöä?

Avoimen lähdekoodin toimisto-ohjelmasta [OpenOffice.org](https://www.openoffice.org) luotiin esperantoversio ensimmäisen kerran vuonna 2003³. Tuolloin käännöstyötä johtaneen **Tim Morleyn** mukaan käytiin syvällisiä

filosofisia keskusteluja, mitä missäkin pitäisi lukea. Viime kädessä kyse on siitä, mikä tietokoneohjelma on.

- Onko tietokoneohjelma työkalu, jolla käyttäjä saa aikaan asioita?
- Muodostaako tietokoneohjelma jonkin oman [entiteettinsä](#), joka toteuttaa käyttäjän haluamia asioita?

Ensimmäinen näkökanta tarkoittaa, että painikkeiden ja valikoiden tekstien tulee olla [käskyjä](#), joita käyttäjä antaa ohjelmalle: *kreu novan, eltondu, forigu*. Jälkimmäinen näkökanta tarkoittaa, että painikkeiden ja valikoiden tekstien tulee olla [pyyntöjä](#) ohjelmalle asioiden tekemiseksi: (*Bonvolu*) *krei novan, eltondi, forigi*.

Ilmeisesti moni valitsi näkökantansa antipatian kautta. Toisista nimittäin tietokoneohjelmille käskyjen antaminen muistuttaa liikaa puhumista⁴, mikä tuntuu oudolta. Toiset sitten karsastavat tietokoneohjelman pitämistä jonain entiteettinä, jolta pyydetään asioita.

OpenOffice.org-projektissa päädyttiin ratkaisuun, josta sittemmin on muodostunut jonkinlainen Esperantujen vakiintunut käytäntö.

Käyttäjä esittää pyyntöjä ohjelmistolle:
krei novan, eltondi, forigi.

Ohjelmisto käskyyttää käyttäjää:
ensalutu, kontaktu nin.

Minusta tuo jotenkin nurinkurinen käytäntö. Eikö koneita käskytetä ja ihmisiltä pyydetään? Nähtävästi minä kuulun työkalu-koulukuntaan, kun taas Esperantujossa vallitseva näkemys on entiteetti-koulukunta.

1. Paitsi tietysti jos sovellus on hankittu jostain muualta kuin sovelluskaupasta, mutta tällöinkin poikkeamiselle täytyy olla hyvä peruste, muutenhan kuluttajat eivät moista tuotetta käytä.
2. Surkuhupaisaa on, ettei Microsoft edes itse aina noudata niitä. Esimerkistä käyköön jotkin vanhemmat Microsoft Word -ohjelmat ☐
3. Tätä kirjoitettaessa ohjelman uusimman version 4.1.7 [lokalisointi esperantoksi](#) on vielä kesken.
4. Nyt täytyy muistaa, että vuonna 2003 ohjelmille ei vielä voinut puhua. Nykyään on kaikenmaailman puheohjattavia henkilökohtaisia avustajia esim. Applen [Siri](#), Microsoftin [Cortana](#) ja Googlen [Google Assistant](#).

La origina artikolo estas publikigita 2019-12-16 en la retejo [Finna babilejo](#) kun rubriko [...ja muut näppylät](#). Ĉi tiu PDF-versio estas kreita 2020-01-29. Vidu ankaŭ la aliajn afiŝojn de tipo [artikolo](#).